

Lekfullt med betong

FINJA

Utforska betong och skapa tillsammans

Betong har funnits i tusentals år och överallt i vår vardag möts vi alla, både barn, ungdomar och vuxna, av betong. Det är hållbart, starkt och används till allt ifrån vägar till väggar. Kanske tänker du just på något grovt och tungt när du hör ordet men faktum är att betong lämpar sig minst lika bra för pyssel och lek.

Att skapa varaktiga leksaker i betong är fullt möjligt och ger kommande generationer chans att samlas kring dagens leksaker. På så vis ges traditionella spel möjligheten att leva vidare samtidigt som vi värnar om miljön.

Den här foldern är för dig som vill introducera betong för barn och ungdomar och prova att gjuta tillsammans, men även för dig som har lite erfarenhet av materialet och vill utveckla din teknik, få fler idéer och inspireras till nya projekt.

Är du lärare har du mycket att vinna på att bekanta dig med betongens alla möjligheter då det går utmärkt att använda sig av materialet vid till exempel temadagar med fokus på kreativitet och skapande eller i samband med högtider som jul och påsk. Låt barnen och ungdomarna lära sig mer om ett av våra absolut vanligaste byggmaterial. Tillsammans kan ni gjuta alltifrån krukor till klassrummets växter, leksaker till fritids eller en hopphage till skolgården.

Vad är egentligen betong?

Betong består kort och gott av cement, ballast och vatten. Cement i sin tur är en blandning av kalksten och lera medan ballast utgörs av sand, sten och grus. Allt kommer med andra ord från naturen och är både miljövänligt och varar länge. Det går även att återvinna till 100 procent, ofta i form av fyllnadsmaterial.

Tips! Skapa ett tåligt luffarschack i betong. Använd möbeltassar för att undvika märken på bord samt fuktfläckar under härdningsprocessen.

Tips och mer inspiration

- former.nu
- styleroom.se
- betongkrukor.se
- betongformar.se
- ellasinspiration.se
- wsochcompany.se

- Betong som hobby
- Kokbok för betong
- Betong med guldkant
- Betong i hem & trädgård

Visste du? | Sverige produceras varje år fem miljoner kubikmeter betong.

Allt börjar med formen

När ni arbetar med betong kommer ni i de allra flesta fall att behöva en form och det är denna som bestämmer hur det färdiga föremålet kommer att se ut. Eftersom den blandade massan snabbt stelnar är det klokt att vara helt klar över vilken form som ska användas innan arbetet påbörjas.

Börja med att se över kök, förråd, garage och så vidare. Troligtvis hittar ni mer än ni anade som kan komma till användning vid gjutning av nya roliga föremål. Skulle det ta stopp där är loppisar och stormarknader ställen där det ofta går att hitta billiga och för ändamålet användbara husgeråd. Kakformar i silikon och iskuber av gummi fungerar till exempel utomordentligt att använda sig av.

Välj rätt och skapa själva

Många formar kan ni med lite fantasi även enkelt skapa själva. Vill ni till exempel gjuta en kruka gäller det att skapa ett mellanrum mellan två föremål då det är detta hålrum som bildar det slutgiltiga resultatet. Betong släpper lättast från hårda och släta material likt plast och plywood medan större pappkartonger bör undvikas då papper drar till sig fukt från den våta betongen, mjuknar och tappar formen.

Fukta era träformar med vatten innan ni använder dem. Då suger de inte upp vatten och släpper lättare. Plastformar bör penslas med matolja.

Har ni en tydlig bild av hur ett färdigt betongföremål ska se ut och önskar ett exakt resultat gör ni klokt i att bygga en egen form. Så kallad formplyfa lämpar sig särskilt bra för detta ändamål, då den har en laminerad yta som betong lätt släpper ifrån.

Praktiska formar

- plastbunkar
- glassbyttor
- målarhinkar
- petflaskor
- plastmuggar
- läskburkar
- juicepaket
- brickor/fat
- leksaksformar
- kakformar

Skippta!

- konservburkar
räfflorna gör det svårt att få ut föremålet
- terrakottakrutor
betongen bränner fast

Tänk på att... Innan blandningen påbörjas bör valda formar ses över då det är viktigt att de är både hela och rena. Om det finns kanter, fickor eller någon form av sigill på insidan av den yttre formen kommer dessa att synas på utsidan av det färdiga föremålet.

Låt kreativiteten flöda!

Att dekorera betong är lätt att göra och något som ofta uppskattas av barn. Mosaikbitar kan till exempel gjutas in genom att fästas med dubbelhäftande tejp i formen eller tryckas ner i betongen innan den stelnar. Önskar ni dekorera med pensel och vatten görs även detta medan materialet fortfarande är blött. Det går också bra att måla betong i olika färger. Använd blank lackfärg eller vattenlöslig färg som sugas in i betongen.

- fjädrar
- lack
- löv
- kakel
- klinker
- porslin
- stenar
- pärlor
- tapet
- snäckor

Den perfekta blandningen

När ni känner er klara med förberedelserna är det dags att blanda betongen. Detta görs av en vuxen som använder handskar. Flera av Finjas produkter är idag dammreducerade vilket ger en bättre arbetsmiljö, framförallt inomhus.

Blanda enligt anvisningarna på förpackningen. Rör om noga, antingen med borrvisp eller för hand med spade, alternativt murarslev. Blandningen är klar när den är tjock och trögflytande. Ett bra knep är att testa att rulla massan till en boll i handen och sedan skaka på den. Flyter bollen ut är ni rätt på det. Blir betongen för blöt är det bara att blanda i mer bruk.

När betongen nått önskad konsistens hålls den upp i valfri form. Behövs dräneringshål sätts först en halv vinkork eller liknande i botten. Använder ni till exempel en burk som form är det en god idé att inte fylla den helt utan lämna runt en centimeter till godo för att lättare kunna avforma.

Gjuter ni ett större föremål eller något som ska tåla tyngd bör ni armera med exempelvis bistål eller putsnät för att betongen inte ska spricka. Lägg nätet ovanpå och tryck ner det en aning varefter ytterligare betong fylls på. Denna teknik har till exempel använts i samband med gjutningen av Fia med knuff (se sidan 7), på så sätt skapas ett säkert spel som inte riskerar att skada någon om det mot förmodan skulle spricka.

Oavsett om ni armerar eller inte bör formen alltid skakas. På så vis fördelar sig massan jämnt över bottenytan. Knacka på utsidan av formen för att avlägsna eventuella luftbubblor och jämna till den synliga betongytan så att även baksidan blir fin.

Vilken Finjaprodukt passar bäst?

I Finjas sortiment finns betong för alla ändamål. Till mindre gör det själv-projekt är **Finbetong** ofta ett passande alternativ då den är vattentät och går att gjuta i så tunna skikt som två cm.

Finbetong blir relativt slät men önskas en ännu slätare yta kan ni använda er av våra avjämningsmassor, till exempel **260 Avjämning Fiber Snabb**, vilka dessutom är lättflytande. Eftersom de enklare rinner ut i formen passar de utmärkt till små och detaljerade formar.

Behöver ni en stark betong till föremål som ska stå ute året runt och utsättas för tösalt är **Reparationsbetong Anläggning Fin** ett bra val. Till bänkskivor rekommenderas **Bemix Standard** som är en extra stark betong.

Är ni ute efter ett snabbt resultat är **Handspackel Grov** ett tacksamt alternativ. Gjuter du till exempel i vanliga 33 centiliter burkar kan ni avforma redan efter 45 minuter. För en jämn och stabil botten går det bra att i efterhand karva med kniv. Tänk på att produkten är starkt sugande, vilket påverkar färgen om ni väljer att måla, och att den inte är lämplig för utomhusbruk.

Ska ni skapa större föremål som kommer att förvaras utomhus, exempelvis bord och stolar, och därmed behöver tåla kyla är **Glasfiberbruk A** en lämpad produkt att använda sig av. Till fågelbad och fat av rabarberlöv passar **Cementbruk A** medan **Gipsputs** med fördel kan användas till att skapa vackra figurer och frambringa skaparglädje.

Den som väntar på något gott

Täck formen med en plastpåse och låt den brinna, det vill säga torka, stelna och härda, minst ett dygn. För att undvika att betongen torkar för snabbt bör ni, med hjälp av en blomspruta, vattna den vid ett par tillfällen. Det är viktigt att betongen står på ett plant underlag. En skuggig och sval plats är också att föredra.

Håll formen upp och ner och skaka försiktigt ut betongföremålet. Vill det inte lossna får ni ha lite tålamod och böja och pressa. Funkar inte det heller går det ofta att skära ett snitt i formen och lirka av den. Betong mår bra av att härda. Täck därför gärna era nyskapande verk med plast ännu en gång och låt stå ytterligare något dygn.

Betong bränner lätt fast så se till att spola av hinkar och redskap direkt efter användning. Vill ni återanvända en form är det viktigt att rengöra den ordentligt, detta eftersom rester på insidan av formen gör avtryck på nästa föremål.

Tänk på att våra avlopp inte mår bra av betongblandat vatten och låt diskvattnet stå kvar i en hink, då sjunker slammet varpå vattnet kan hällas ut. Resterna kan antingen användas som uppfyllningsmassa eller lämnas på återvinningscentral när betongen väl stelnat.

Lektålig yta

För att era verk ska få en vattenavvisande yta och skyddas mot fläckar behöver de ytbehandlas. Beroende på hur mycket de ska tåla och hur ni vill att det färdiga resultatet ska se ut finns det olika alternativ att välja. Oavsett metod börjar ni med att slipa ojämnheter med slipsten eller rasp samt putsa kanter med sandpapper.

Enklaste sättet att ytbehandla är att använda en ren såpa som inte förändrar betongens färg och som ger en matt yta. Väljer ni istället en vaxad yta får ni ett något starkare skydd och mindre risk för fläckar. Ni kan även använda er av olja som är enkel att stryka på och ger ett likvärdigt skydd som vax. Vill ni kan ni självklart också, som tidigare nämnts, måla era betongföremål och därefter lacka dem.

Hoppbage

Mått: 1 platta är ca 300 x 300 x 50 mm

Åtgång: Ca 4,5 liter betong/platta

Antal säckar: 5 säckar Finbetong till 11 plattor

Fia med knuff

Mått: Ca 400 x 400 x 5 mm

Armering: Ca 300 x 300 mm

Antal säckar: 2 säckar Finbetong

Tips! Ingen armering behövs till hagen eftersom plattorna kommer att ligga på marken samt belastas med ett jämnt tryck.

Denna beskrivning har som syfte att inspirera och visa exempel på hur olika arbeten kan utföras. Finja ansvarar inte för konstruktionlösningar då omgivningen, underlagets beskaffenhet och kvalitet spelar viktig roll. För aktuell information se alltid www.finja.se

FINJA